

Et virksomt liv på jord — *Ruth*

Det er med et fast greb, Ruth tager om gelænderet, inden hun begynder den langsomme nedstigning fra førstesalen om morgenen. Hun kunne godt ønske sig nogle bedre ben. For hvert trin gør det ondt fra fødderne og hele vejen op i den sammenfaldne ryg. Til alt held var hjemmeplejen hos hende, da hun faldt for nogle dage siden. Forskrækkelsen sidder stadig i kroppen, og hun har også ondt, men hun bliver næppe lige så blåsort som sidst. Det er ikke, fordi Ruth går og falder hele tiden, men hun er blevet mere usikker på benene i den senere tid; hun dingler noget rundt og skal passe på.

Ruth griber om stokken, der står for enden af trappen. Hun tænder for radioen, inden hun sætter kaffe over, og går så hen og låser døren op for hjemmeplejen, som kommer hver morgen og hjælper med støttestrømperne.

I dag har de sendt en vikar. Hun sidder på knæ foran Ruth og bakser med at få rullet strømperne op. ”Jeg kan ikke høre noget for den radio,” udbryder vikaren irriteret, rejser sig og går hen og slukker for den. Ruth slukker ikke for radioen bare for støttestrømperne, det går så hurtigt, og så er hjemmeplejen ude af døren igen, men vikaren kunne altså ikke få magt over dem, og så blev hun sur på radioen.

Formiddagstur til Aldi

Standeruret slår sine slag, mens Ruth støttet til sin rollator tager vindjakken på. Om formiddagen går hun gerne i Aldi for at handle. De har ikke det største udvalg, men det er den eneste butik i gåaafstand. Engang var der også Favør.

Ved hyliden med kager står Ruth og overvejer, hvilken hun skal købe. Før i tiden bagte hun altid selv, både franskbrød, boller, kager og småkager. Forleden faldt hun over en opskrift til horn, hvor hun havde skrevet: ”fire til far”. Det var, så hun huskede ikke at komme remonce i dem alle sammen. I hans puttede hun æblemos, fordi han havde sukkersyge. Ruth ser på en drømmekage fra Brovst. ”Den kan du roligt tage,” siger en anden kunde og løfter sin stok, ”den smager godt.” Ruth smiler til ham og lægger den ned i sin kurv.

Ruth ser, at der er hyldebærsaft blandt spotvarerne. Hun tænker på alle de gange, hun har stået og syltet og henkogt om aftenen, når de andre gøremål var overstået. Ruth kommer i tanker om et smukt efterår, hvor de gik og tog roer op. De tog nogle rækker ad gangen, så toppene kunne bruges til at fodre køerne med. Marken lå lige ved siden af Bjernedeskoven, og der var så mange hyldebær, at hun kunne plukke lige til middag, når roerne var kørt ind. Men så ville skæbnen, at vinteren kom tidligt det år, og en dag Ruth kom op på loftet, så hun, at frosten havde skudt proppen af alle flaskerne. Hun skyndte sig at tage dem ned, før saften begyndte at løbe. Noget af det kunne bruges, men det meste måtte hældes ud, og det er ellers ikke noget lille arbejde at lave hyldebærsaft, for det skal jo koges og sies, og det er også et værre hyr at gøre rent bagefter, fordi farven er så stærk. Men sådan gik det altså; de fik ikke meget gavn af den gode høst det år. Ellers smager varm hyldebærsaft jo godt med æbler og tvebakker i. Ruth overvejer at tage en flaske, men de købte har altså ikke den samme smag.

De marinerede sild kommer uden tøven ned i Ruths indkøbskurv. Sild og æg, det får hun hver dag. Da de boede på ejendommen, købte hun også udbenede spegesild hos fiskemanden, som kom rundt, og så kunne de også godt lide bidesild, som skulle ligge i vand, til det værste salt var skyllet ud. Når hun havde vasket ude ved pumpen, og det var

gerne en kold omgang, fik de en fedtemad med bidesild og en snaps for at få varmen igen.

Ved køledisken håber Ruth, at der måske gemmer sig en lille flæskesteg, men det er ved at være lang tid siden sidst. Hun synes, de har haft en lidt dårlig køddisk den seneste tid, det er mest kyllinger, og det vil man jo ikke have hele tiden. Da Ruth boede på ejendommen, slagtede de gris to gange om året, lige inden jul og så om foråret, inden det blev for varmt. Så kom slagteren og stak grisen, og imens varmede hun vand i gruekedlen, så den kunne blive skoldet og skrabet. Når den havde hængt til dagen efter, tog hun den ind og parterede den. Da de lige var blevet gift, havde de ikke adgang til frysehus, så der saltede de meget afkødet ned i et stort trækar. Kødet var pivsalt, når det blev taget op, og skulle vandes ud, inden det kunne bruges. Flæskestegen stegte hun og lagde i et stort glas sammen med skyen, og så sænkede hun glasset ned i henkogningskedelen. Medisterpølsen blev også henkogt. Og så blev der ellers lavet leverpostej af leveren og sylte af grisehovedet. Spegepølsen blev sendt til rygning og derefter hængt op ved skorstenen på loftet. Men det bedste var blodpølsen. Ruth elsker stadig blodpølse den dag i dag og køber altid en ved juletid. Når grisen blev stukket, skulle man stå parat og røre i blodet. Ruth ler for sig selv, når hun tænker på det år, hvor hun havde meldt ud: ”Nej, vi laver ikke blodpølse i år, for jeg mangler byggryn.” Så sagde den yngste datter Lis: ”Jo mor, vi skal have blodpølse, og jeg kan godt sidde bag på Jytte, når hun cykler i skole, og så gå til købmanden.” Og hun har ikke været ret gammel, for hun var endnu ikke begyndt i skole, men blodpølse, det *skulle* hun have, og hun gik hele vejen hjem. Når blodet var rørt op, blev det sat ned i kælderen til næste dag, hvor det blev blandet op med byggryn, suppe fra det kogte grisehoved, krydderier, rosiner og små fedtterninger. Og så blev det fyldt ned i de rengjorte tarme. Når de slagtede gris, var der arbejde til to dage, og når de var færdige, stod den på blodpølse med kanel og mælk, og derefter gnaveben med sovs og kartofler. Det var et festmåltid. Men i dag er der nu hverken flæskesteg eller blodpølse i køledisken. Ruth tager en pakke med fars.

I fryseboksen ser Ruth en lille sølle and. Den får de svært ved at sælge, nu hvor det *har* været Mortensaften. Ruth har fået and både

hos sønnen og en af døtrene, og der snakkede de såmænd om, hvordan Mortensaften foregik, da de var børn. Dengang var det nu altid en gås, de huggede hovedet af, og så sad Ruth ovre i en af hesteboksene og plukkede fjerene af den, og bagefter fik hun den skåret op og ordnet, mens manden malkede. Det var gerne datteren Lene, der tog indvoldene ud. Hendes lille hånd var jo snild til at komme ind i sådan en gåserumpe. Lene ville nok rynke noget på næsen, hvis Ruth mindede hende om det. Dengang samlede Ruth altid fjer og dun fra de plukkede gæs og ænder i en sæk, for på hjørnet af Vestergade og Storegade i Sorø, hvor der nu ligger en ejendomsmægler, der lå en forretning, der lavede dyner. Og der fik Ruth og familien lavet dyner til børnene, som de fik med, da de rejste hjemmefra.

Et liv på landet

Ruth blev født den 16. februar 1928. Hendes far var mejeribestyrer på store godser – først nord for Slagelse og siden i Kalundborg – så Ruth og hendes tre brødre har aldrig manglet mælk. Hendes mor spædede gerne kærnemælken op med fløde. Senere købte hendes far en købmandsforretning i landsbyen Broby nær Sorø. Det var her, Ruth blev konfirmeret, og bagefter kom hun ud at tjene hos bønder.

Ruth mødte sin mand til fastelavnsbal i forsamlingshuset. De blev gift og flyttede til den ejendom i Bjernede nær Sorø, hvor han var barnefødt. Her fødte Ruth fire børn, holdt hus og var også med i marken og i stalden for at passe dyrene. De havde køer, grise, ænder, gæs, kalkuner og høns. Heste havde de også, før traktoren kom. Frederiksborgheste med ærespræmier.

Når Ruth tænker tilbage, var det på mange måder en lidt svær tid, for der var meget arbejde, og det var sjældent, at hendes forslag til, hvordan tingene skulle gribes an, faldt i god jord hos manden. ”Det er *min* ejendom,” sagde han altid, for han havde overtaget den efter sine forældre. Det var også sådan, at han havde sukkersyge. Somme tider, når han ikke kom ind til spisetiderne, kunne Ruth finde ham liggende ude i marken eller dinglende rundt mellem køerne, og hvis hun så sagde: ”Gå nu ind og få noget mad, så malker jeg færdig,” så kunne han godt blive vred. ”Det her skal jeg nok klare,” sagde han.

Da de nærmede sig pensionsalderen, mistede han synet. Det ville han heller ikke indse, men det blev værre og værre. Det var sukkersygen, der havde sat sig, og en dag han var kørt ud for at harve, kunne han ikke finde markvejen hjem. Så blev han alligevel forskrækket og ringede til lægen. ”Du skal sælge dyrene, for du kan ikke passe dem,” sagde øjenlægen til ham. ”Det skal han ikke bestemme,” sagde han til Ruth, da de var kommet hjem. Men til sidst blev køerne solgt på nær en ko med sin kalv. Koen malkede Ruth hver dag, og mælken lod hun stå, så hun kunne skumme fløden og lave is.

De sidste år på gården havde de fryser. Jo, køleskab og fryser, det nåede de at få. Men ellers var det med kakkelovn og komfur, og Ruth tænker tit: Hvordan har man klaret det? I et komfur kan man jo ikke regulere varmen som i en ovn. Men det gik da. Badeværelse fik de aldrig. For nogen tid siden hørte Ruth sit barnebarn forklare sine børn, at når han var på ferie hos mormor og morfar, og de skulle vaskes, så blev de sat på køkkenbordet med benene i et fad, og så blev vandet hentet ind fra brønden ude i gården og kogt i kedlen.

Men hverken Ruth eller børnene manglede da noget. Tøj, det fik de, hvis de skulle til noget. Det var bare ikke så tit, de skulle det, for så skulle de finde en husbond afløser til at passe dyrene, og det var besværligt. Men selv har de holdt mange gode fester: konfirmationer for børnene, hvor de slog telt op i haven, og senere bryllupper, som de holdt i forsamlingshuset i Slaglille-Bjernede eller Pedersborg. Og så var der ingen smalle steder. Det var altid med musik og dans. Så det kan børnene ikke klage over.

Efter mandens død flyttede Ruth til et nybygget rækkehus i Sorø, og nu har hun boet her i 29 år. Hun er såmænd den eneste, der er tilbage fra dengang, hvor haven udenfor ikke var andet end en pløjemark. For Ruth var det noget af en omvæltning. Hun syntes, det var mærkeligt at bo et sted, hvor der var badeværelse – hun som var vant til at vaske sig ved pumpen. Al den luksus. Hun turde dårligt nok bruge det.

I det hele taget var det nye liv svært at vænne sig til, og i begyndelsen var hun lidt nedtrykt, men så sagde lægen til hende: ”Se at komme i kontakt med nogen, begynd at gå til et eller andet.” Og det gjorde hun så. Først begyndte hun at gå til gymnastik. Det havde hun

også gjort i sine unge dage, men det var ikke blevet til så meget, da de havde ejendommen, og til sidst var hun stoppet helt, for manden sagde gerne: ”Hvad gør du det for? Får du dig ikke rørt nok herhjemme?” Men nu begyndte hun igen, og sådan mødte hun Karen, som boede i blokkene, og som spurgte, om Ruth ikke også ville med i sangkoret. Og så begyndte hun der. Og med Karen begyndte hun også at tage på højskole. Hver eneste sommer var de 14 dage på højskole rundt i hele landet. Porcelænsmalning begyndte Ruth også at gå til, og så engagerede hun sig i frivilligt arbejde.

Ruth synes, at hun aldrig har haft det så godt som i de år. Der var snart ikke en dag, hvor hun ikke skulle noget. Sikke en forandring. Da hun boede på gården, kom hun aldrig nogen steder ud over at ribbe rundt derhjemme. Børnene sagde også til sidst: ”Det er lige ved, vi må bestille tid, når vi skal komme og besøge dig.”

På bænken i Arkaden

På hjemvejen kan Ruth ikke komme op ad stigningen ved den gamle Sparekasse med alle varerne, så hun går gennem Cityarkaden. Hun ser ind ad vinduerne hos Folkekirkens Nødhjælp. Ruth savner alt det, hun har deltaget i, men måske allermest arbejdet i genbrugsbutikken. I over 25 år var hun en af de frivillige, og det var det sidste, hun gav slip på. Men efterhånden kunne hun kun sidde ned og prismærke, mens de andre måtte bære tøjet ud og hænge på bøjler, og så havde hun sagt: ”Nej, nu stopper jeg.” Kort forinden var hun også stoppet med at lave kaffe for ældreforeningen, når der var underholdning eller foredrag. Det havde hun ellers også gjort i mange år, men sidste vinter sagde hun til de andre damer: ”Det kan ikke hjælpe noget, at jeg er med mere, når jeg ikke længere kan gå med en termokande.” Ruth var jo vant til at have to termokander i hver hånd, når hun bar dem ud til bordene, og så blev det til en termokande i hver hånd, men så gik det heller ikke med stokken, og så kunne det ikke nytte noget.

De andre ting, hun gik til, er hun også stoppet med. Hun kan ikke længere selv gå de forskellige steder hen, og hun synes, det bliver alt for dyrt med flexkørslen, og så risikerer man også at komme til at sidde en hel time og vente på at komme hjem igen.

Ruth sætter sig på en bænk og ser på, at folk går forbi. Hun synes, de haster af sted. Hun kan godt sidde og blive lidt misundelig på dem. Nogle gange kommer Ruth ikke engang så langt som til Aldi. Børnene har sagt, at hun skulle få sig en kørestol, men når hun ikke har kræfter og luft til selv at køre med den, kan det være det samme, og en elektrisk, det tør hun alligevel ikke. Hvis hun havde kørt bil, kunne hun måske bedre lære at styre den, men hun har kun kørt traktor, og det var hjemme på markvejene, hvor der ikke kunne ske så meget.

En dame kommer hen og spørger, om Ruth er dårlig. ”Nej, jeg hviler mig bare,” svarer Ruth. ”Nå, ja, for jeg lagde jo mærke til, at du sad der, da jeg kom, og nu sidder du her stadig,” siger damen. ”Jamen, jeg hviler mig såmænd bare,” gentager Ruth.

Lidt efter rejser hun sig og går hjemad. Det smerter i benene og langt op i ryggen, men nu tager hun det sidste stykke uden stop. Solen er skarp, og vinden får lindeblade til at hvirvle ned ad Vestergade. Det er en god dag at tørre tøj i.

Kampen med tørrestativet

Ruth går hen til vaskemaskinen. Hun har vasket undertøj og håndklæder nu til formiddag og vil gerne have det hængt ud. Hun tager fat i stativet og forsøger at få det bugseret gennem stuen. Hun holder godt fast i møblerne og går kun et lille stykke ad gangen, men idet hun træder ud på terrassen, tager vinden fat i stativet. Hun er lige ved at falde, men får fat i en af havestolene. Ruth står et øjeblik helt stille og genvinder balancen. Hjertet hamrer hårdt. Nej, det blæser for meget. Ruth har mistet modet. Hun kan ellers godt tage tøjet ud lidt ad gangen, og hun synes, det skal ud, når det nu er vejr til det. Men blæsten er for kraftig. Ruth går indenfor og sætter sig i sin stol. Tøjstativet lader hun stå derude.

Ruth ser ud på haven. I begyndelsen havde hun både græsplæne og blomsterbed, men det kan hun ikke magte mere. I foråret sagde hun også til sine børn: ”Nu sløjfer jeg altså det sidste bed og får lagt asfalt, for jeg kan ikke klare det mere.” ”Nej, det gør du ikke mor,” sagde de, ”for så ser det da så skaldet ud.” Ruth har en lille vandkande, som hun til nød kan vande krukkerne med, men ellers er det